



OTİSTİK ÖZELLİK GÖSTEREN ÇOCUKLARDA SORULARA CEVAP VERME VE AKRANINA SORU SORMA BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNDE VIDEO İLE MODEL OLMA YÖNTEMİNİN ETKİLİLİĞİ

Okul Öncesi Öğretmeni, Gamze Güçel- İşitme Engelliler Öğretmeni, Sinem Altunordu, Zihin Engelliler Öğretmeni, Tuğgen Selçuk TSK Sağlık Vakfı Özel Eğitim Okulu ve Rehabilitasyon Merkezi
e-posta : gulsavoekulu@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı otistik özellik gösteren çocuklarda iletişim becerilerinin geliştirilmesidir. Çalışmada Otistik özellik gösteren çocuklara sorulara cevap verme ve akranına soru sorma becerilerinin öğretiminde video ile model olma yönteminin etkililiğini belirlemek hedeflenmiştir. Çalışmanın hazırlık sürecinde normal gelişim gösteren iki akran çocuğunun belirlenmesi, soru sorma konusuna ilişkin video kayıtları alınmıştır. Bu kayıtlar öğretim oturumu sırasında çalışmada yer alan iki deneye model olma yoluyla izletilmiştir ve videodaki izlediklerini tekrar etmeleri istenmiştir.

Çalışmanın sonunda iletişim becerilerinde video model yönteminin etkili olduğu, kazanılan davranışın kalıcılığının devam etmekte olduğu, farklı ortam ve farklı kişilere genelleylebildikleri düşünülmektedir.

GİRİŞ VE YÖNTEM

Giriş: Otistik özellik gösteren çocuklar için sosyal iletişim becerilerinde yaşanan gerilik, sosyal soyutlama ve akranlar tarafından dışlanma ile sonuçlanabilmektedir. Sosyal iletişim becerilerini arttırmak, sosyal amaca olan etkinlikleri yaparak oluşabilir. Örneğin; akranlarla olan etkileşimin artması, çocukların kendi ihtiyaç ve isteklerini ifade edebilmelerine, edindikleri bilgileri başkaları ile paylaşabilmelerine bağlıdır. (Loncola, 2004)

Otistik özellik gösteren çocuklarda yaygın olarak gözlenen davranışsal özelliklerden biri de etkileşimde dil kullanmada başarısızlık göstermeleridir. İletişim amacını gerçekleştirmek için çoğu zaman dilden yararlanılır. O zaman dil evren hakkındaki düşünceleri simgeleyen, uzlaşmaya dayalı, iletişim amacını gerçekleştirmek için kullanılan simgelerden oluşan dijital bir sistemdir (Konrot, 2005). İletişim sürecinde dilin kullanılabilmesi için dilin sembollerinin bazı araçlar yoluyla somutlaştırılması gerekir. Bu araçlara ise iletişim biçimi denir (Kırcaali-İftar, 2003). Tüm toplumlarda geçerli olan iletişim biçimi konuşmadır. Ülkemizde; zihinsel yetersizliği olan öğrencilere makarna pişirme becerisinin öğretiminde video model(Halisküçük,2007) kullanılmış ve etkili olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada da Otistik özellik gösteren çocuklarda sorulara cevap verme ve akranına soru sorma becerilerinin öğretiminde video ile model olma yönteminin etkililiği araştırılmıştır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı; Otistik özellik gösteren çocuklarda sorulara cevap verme ve akranına soru sorma becerilerinin öğretiminde video ile model olma yönteminin etkililiğinin belirlenmesi ve öğrencilerin kazanımlarını sürdürmelerinde etkililiğinin belirlenmesidir.

Alt Amaçlar

Amaç 1. Otistik özellik gösteren çocuklarda kendisi ile ilgili sorulara sorulara, ailesiyle ilgili sorulara sorulara, okulu ile ilgili sorulara sorulara cevap verme becerilerinin öğretiminde video ile model olma yönteminin etkililiğini belirlemek.

Amaç 2. Otistik özellik gösteren çocuklarda karşıdaki akranına kendisi ile ilgili sorular sorma, ailesi ile ilgili sorular sorma, okulu ile ilgili sorular sorma becerilerinin öğretiminde video ile model olma yönteminin etkililiğini belirlemek.

Amaç 3. Otistik özellik gösteren çocuklarda video ile model olma yöntemi ile sunulan öğretim ile kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili karşılıklı soru sorma ve sorular sorulara cevap verme becerilerinin farklı ortam ve farklı kişiye genellemelerini belirleyebilmek.

Amaç 4. Otistik özellik gösteren çocuklarda video ile model olma yöntemi ile sunulan öğretim ile karşıdaki akranına kendisi ile ilgili sorular sorma, ailesi ile ilgili sorular sorma, okulu ile ilgili sorular sorma ve cevap verme becerilerinin kalıcılığının 10. ve 16. günlerden sonra devam ettiğini belirlemek.

YÖNTEM

Denekler ve Ortam

Araştırmanın deneklerini 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında TSK Sağlık Vakfı Özel Eğitim Okulunda bireysel eğitime devam eden 8 ve 9 yaşında otizm tanısı almış erkek ve kız öğrenci oluşturulmuştur.

1.Deneğin Özgeçmişi; Otizm tanısı almış 8 yaşında erkek öğrencidir. MEB'e ve bağlı bir ilköğretim okulunda 2.sınıf kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmektedir. Öğrenci 3 – 4 sözcüklü cümleler kurarak konuşur. Metin okur, okuduğu metnin sorularına cevap verir. Akranlarıyla uygun iletişime geçerken sözel yönlendirmelere ihtiyaç duyar. Sorular sorulara bağlam dışı cevap verir.3-4 kelimeden oluşan cümleleri taklit eder. Öğrenci 2 – 3 dakika süreyle dikkatini çalışmaya yönelir.

2.Deneğin Özgeçmişi; Otizm tanısı almış 9 yaşında kız öğrencidir. MEB'e ve bağlı bir ilköğretim okulunda 2.sınıf kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmektedir. Öğrenci 3 – 4 sözcüklü cümleler kurarak konuşur. Metin okur, okuduğu metnin sorularına cevap verir. Akranlarıyla uygun iletişime geçerken sözel yönlendirmelere ihtiyaç duyar. Öğrenci 2 – 3 dakika süreyle dikkatini çalışmaya yönelir. Uygulamaya 2 öğrenci katılmıştır.

Ortam

Uygulama 5x6 metre boyutunda olan grup sınıfında, öğrencilerin oturması için yer alan iki adet sandalye, video görüntülerinin izlenmesi için bilgisayar ve bilgisayardaki görüntüyü yansıtmak için projeksiyon cihazı bulunmaktadır. Gözlemler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliğini belirlemek için çalışma süreci videoya alınmıştır.

Araştırmanın Deseni: Araştırmanın deseni tek denekli araştırma yöntemlerinden 'yoklama evreli davranışlar arası çoklu yoklama modeli'.

Bağımlı Değişken: Otistik özellik gösteren çocuklarda sorulara cevap verme ve akranına soru sorma becerileridir.

Bağımsız Değişken: Otistik özellik gösteren çocuklarda sorulara cevap verme ve akranına soru sorma becerilerinin öğretiminde video model ile yapılan öğretim.

Deney Süreci: Çalışmada öğretilecek sorular belirlenirken kendini, ailesini ve okulunu tanıtmaya yönelik kontrol listeleri geliştirilmiş ve kontrol listesinde öğrencilerin cevaplayamadığı sorular arasından 9 soru aile ve öğretmeniyle görüşülerek belirlenmiştir. Belirlenen sorular;

- 1.Grup sorular: Adın ne? Kaç yaşındasın?
- 2.Grup sorular: Annenin adı ne? Babanın adı ne? Baban ne iş yapıyor? Kardeşin var mı?
- 3.Grup sorular: Hangi okula gidiyorsun? Kaçınıc sınıfa gidiyorsun? En iyi arkadaşın kim? Şeklinde gruplandırılmıştır.

Sorular ve sorulara verilecek olan cevaplar bir diyalog haline getirilmiş ve normal gelişim gösteren, ayrıca çalışmanın deneklerine akran olan iki öğrenci ile her bir grup soru ve cevap için diyaloglar ayrı ayrı video halinde hazırlanmıştır. Hazırlanan video kayıtları öğretim oturumları sırasında deneklere izletilerek kullanılmıştır.

Deney süreci toplam 30 gün sürmüştür.
Başlama Düzeyi; Birinci grup sorular, ikinci grup sorular ve üçüncü grup sorular için ölçüt bağımlı ölçü araçları birebir olarak uygulanmıştır. Deneklerin ardi ardına üç oturum bu becerilerde kararlılık gösterene kadar performans düzeyleri belirlenmiştir.

Sağaltım Kosulları;1.grup becerilerin başlama düzeyi oturumları alınırken,2. ve 3. grup becerilerden yoklama oturumları alınmıştır.1. grup becerilerin öğretim sonu verileri alınırken 2. grup becerilerden üç oturum başlama düzeyi alınmıştır.2.grup becerilerden başlama düzeyi verileri alınırken 3.grup becerilerden yoklama oturumu alınmıştır. Uygulama evresinde 1.hedef davranışta ölçüt karşılanınca 2.hedef davranışta uygulama evresi başlatılır. Bu işlemler tüm hedef davranışlar uygulama süreci tamamlanmaya kadar sürdürülür.

İzleme; Her üç davranışın öğretimi tamamlandıktan 10 gün sonra ilk izleme oturumu yapılmıştır. Öğrencilerin kazandıkları beceriler ölçüt bağımlı testi uygulanarak performans düzeyi belirlenmiştir.

ÖĞRETİM OTURUMU

Öğretim oturumu video modele göre düzenlenmiştir. Bir öğretim oturumu iki öğretim sürecinden oluşmaktadır.

Yoklama Oturumları: Hedeflenen 1.grup davranışta 3 oturum üst üste başlama düzeyi alınırken 2. ve 3. grup davranışlardan yoklama oturumları alınmıştır. Yoklama oturumları ölçüt karşılandığında 3 oturum üst üste öğretim sonu yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir. Ölçütün karşılandığı öğretim sonu yoklama oturumlarının ardından öğretim sonu genelleme(kişisel) oturumu alınmıştır. Bu oturum sonucunda da ölçüt karşılanmıştır.

Ölçü Araçları

Kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili karşılıklı soru sorma ve kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili sorular sorulara cevap verme becerilerindeki öğretim öncesi, sırası ve sonrası düzeylerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Ölçü araçları, birinci grup becerileri için 2 bildirim cevap olmak üzere 4 bildirimden; ikinci grup becerileri için ölçü aracı 3 bildirim soru, 3 bildirim cevap olmak üzere 6 bildirimden; üçüncü grup becerileri için ölçü aracı 3 bildirim soru,3 bildirim cevap olmak üzere 6 bildirimden oluşan bildirim sütunu,%100 oranının yer aldığı ölçüt sütunu, ana yönerge ve bağımsız sütunundan oluşmaktadır.

Beceri Ölçü Aracının Uygulanması ve Puanlanması;

Öğrencinin bağımsız olarak gerçekleştirdiği basamaklar, beceri kayıt çizelgesinde ilgili basamağın karşısına (+) işareti kullanılarak kaydedilmiştir. Öğrencinin bağımsız olarak gerçekleştirmedeği ya da yanlış yaptığı basamaklar beceri kayıt çizelgesinde ilgili basamağın karşısına (-) işareti kullanılarak kaydedilmiştir. öğrencinin doğru yada yanlış tepkilerine notr kalmıştır. Öğrenci bir şey yapmadan beklediğinde, ana yönerge tekrar edilerek devam etmesi istenmiş, bir-iki saniye beklenmiştir. Öğrencinin yine bir şey yapmadığı gözlemlendiğinde, bir kez daha ana yönerge tekrar edilerek devam etmesi istenmiş, bir iki saniye beklenmiş, öğrencinin yine bir şey yapmadığı gözlemlendiğinde ise uygulamaya son verilmiştir. Öğrenci yanlış yönelmiş ise uygulama kesilerek öğrencinin bağımsız olarak yapabildiği basamaklar (+), bağımsız olarak gerçekleştirmedeği ya da yanlış yaptığı basamaklar ise (-) işareti kullanılarak kaydedilmiştir.

Genelleme Sürecinde Veri Toplama; Deneklerin 1.grup, 2.grup, 3.grup becerilerini farklı kişilere genelleyip genellemediğini değerlendirmek için genelleme oturumları düzenlenmiştir. Genelleme oturumlarında;1.grup, 2.grup, 3.grup becerileri ölçü aracı uygulanmıştır.

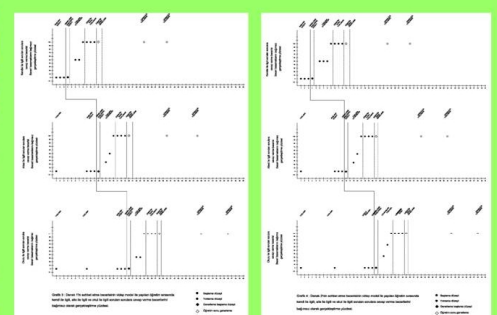
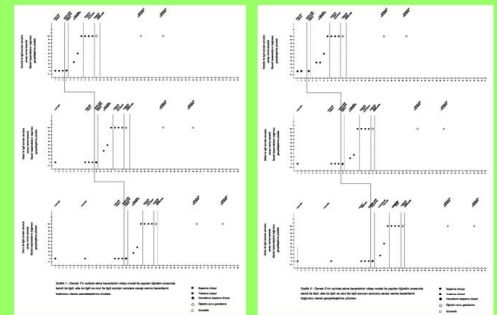
Süreklilik Sürecinde Veri Toplama; Deneklerin 1.grup, 2.grup, 3.grup becerilerini kazandıktan belli bir süre sonra sürdürüp sürdürmediğini değerlendirmek amacıyla öğretim tamamlanmasından 10 ve 16 gün sonra veri toplanmıştır.

Gözlemler Arası Güvenirlik ve Uygulama Güvenirliği
Gözlemler Arası Güvenirlik: %100

Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği: %97

Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği: %95

BULGULAR



Denek 1 ve 2'nin sohbet etme becerisinde belirlenen 1,2. ve 3. grup soru ve sorulara verilen cevaplara ilişkin bağımsız olarak gerçekleştirme yüzdesi grafiklerde gösterilmiştir.

Grafik 1'de görüldüğü gibi; denek 1'in soru sorma becerisindeki başlama düzeyi verileri %0 iken, öğretim sonu yoklamalarında ve sonrasında yapılan izleme oturumlarında %100 ölçüte ulaştığı görülmüştür.

Grafik 2'de görüldüğü gibi; denek 2'nin soru sorma becerisindeki başlama düzeyi verileri %0 iken, öğretim sonu yoklamalarında ve sonrasında yapılan izleme oturumlarında %100 ölçüte ulaştığı görülmüştür.

Grafik 3'de görüldüğü gibi; denek 1'in cevap verme becerisindeki başlama düzeyi verileri %0 iken, öğretim sonu yoklamalarında ve sonrasında yapılan izleme oturumlarında %100 ölçüte ulaştığı görülmüştür.

Grafik 4'de görüldüğü gibi; denek 2'nin soru sorma becerisindeki başlama düzeyi verileri %0 iken, öğretim sonu yoklamalarında ve sonrasında yapılan izleme oturumlarında %100 ölçüte ulaştığı görülmüştür.

SONUÇ

Otistik özellik gösteren çocuklarda kendisi ile ilgili sorulara sorulara, ailesi ile ilgili sorulara sorulara, okulu ile ilgili sorulara sorulara cevap verme öğretiminde video ile model olma yönteminin etkili olduğu düşünülmektedir.

Otistik özellik gösteren çocuklarda kendisi ile ilgili sorulara sorulara, ailesi ile ilgili sorulara sorulara, okulu ile ilgili sorulara sorulara cevap verme davranışının kalıcılığının devam etmekte olduğu düşünülmektedir.

Otistik özellik gösteren çocuklarda video ile model olma yöntemi ile sunulan öğretim ile karşıdaki akranına kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili karşılıklı sorular sorulara cevap verme davranışlarının farklı ortam ve kişilere genellemelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışmada otistik özellik gösteren çocuklarda kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili karşılıklı soru sorma ve kendisi ile ilgili, ailesi ile ilgili, okulu ile ilgili karşılıklı sorular sorulara cevap verme öğretiminde video ile model olma yönteminde farklı soru tipleriyle çalışmalar yapılabilir.

Otizm tanısı almış çocuklar için uygulanmış bu çalışma farklı tanı almış ve sosyal iletişim sınırlılığı olan öğrencilerde de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- ALTUNEL, M.(2007)Otistik özellik gösteren öğrencilere soru cevaplama becerilerinin öğretiminde küçük grup düzenlemesiyle sunulan ve zamanlı ipuçlarıyla öğretimin etkililiği. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
TEKİN, E. Ve KIRCAALI-İFTAR, G.T ek Denekli Araştırma Modelleri. Ankara Türk Psikologlar Derneği (1997).
KIRCAALI-İFTAR, G. Otistik özellik gösteren çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılması.
HALISKÜÇÜK, E.S.(2007) zihinsel yetersizliği olan öğrencilere makarna pişirme becerisinin öğretiminde video modelinin etkililiği. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü